

ІНСТРУМЕНТ, ЯКИЙ СЛУХАЄ ДЕРЕВО

Ольга ЛЯШКО

Головна зберігачка фондів
Національного заповідника
«Глухів»

Рубанок – один із найдавніших і найважливіших ручних інструментів у деревообробці. Протягом століть він був незамінним помічником теслярів і столярів, допомагаючи надавати деревині рівної поверхні, точної форми та охайного вигляду. Простий на перший погляд, рубанок поєднує в собі продуману конструкцію й велику майстерність користувача, адже саме від рук майстра залежить якість обробки дерева.

В історії ремесла рубанок посідає особливе місце: ним виготовляли побутові речі, меблі, деталі будівель і предмети сакрального призначення. Вивчення цього інструмента дозволяє глибше зрозуміти розвиток деревообробних традицій, рівень технічних знань минулого та повсякденне життя людей, для яких робота з деревом була невід'ємною частиною їх буття.

Нещодавно фонди Національного заповідника «Глухів» поповнилися цінним подарунком. Близько двох десятків столярних інструментів середини – другої половини ХХ ст. передав музею свідомий і небайдужий мешканець нашого міста, для якого збереження пам'яті минулого є важливою частиною культури й родинної історії.

Основу колекції складають дерев'яні рубанки різних типів і розмірів, довжиною від 20 до 25 см. Більшість із них – саморобні інструменти, які столяри виготовляли для власної потреби. Вони мають просту конструкцію: дерев'яний корпус із пласкою підшоною, металеве лезо та клин, яким ніж надійно закріплювався всередині. Рукоятки рубанків відрізняються формою – пере-

Столярні інструменти ХХ ст., передані до фондів Заповідника

важно вони злегка зігнуті для зручності під час роботи. Подекуди трапляються й декоративні виїмки, що підкреслюють індивідуальний стиль майстра та його уважність до деталей.

Окрему групу в колекції складають т. з. зензубелі. Це – спеціальні рубанки з вузькою підшоною (близько 1 см), призначені для вибірки фальців, чвертей і пазів. Саме такими інструментами виготовляли віконні рами, двері та меблеві з'єднання. До музейного фонду передані як саморобні зензубелі, так і промислові зразки із фабричними штампами.

Серед експонатів колекції також є два фуганки – різновид рубанка, що відрізняється більшою довжиною (27,5 см) і широкою підшоною (8,5 см). Їх використовували для точного вирівнювання довгих країв дощок. Зазвичай фуганок застосовували на завершальному

етапі роботи, коли майстер прагнув досягти ідеально рівної поверхні перед складанням виробу.

На перший погляд ці інструменти здаються простими й звичними. Проте за цією зовнішньою простотою стоять століття наполегливої праці, терпіння та справжньої майстерності. Перші рубанки з'явилися ще в давнину. Археологи знаходять їхні прообрази в Стародавньому Римі, датовані II–I ст. до н. е. Уже тоді майстри зрозуміли: якщо міцно закріпити гостре лезо в дерев'яній колодці й провести ним по поверхні, деревина легко піддається обробці та стає слухняною. Цей простий і вдалий принцип, придуманий понад дві тисячі років тому, дійшов до наших днів майже без змін. У XIV–XV ст. рубанок поширився по всій Європі й став звичним інструментом будівничих, столя- ➔

← рив і теслів. На українських землях без нього не обходилося жодне господарство, де працювали з деревом. Корпус рубанка робили з міцних порід дерева – дуба, граба, клена, а металеве лезо замовляли у коваля. Майстри часто підлаштовували інструмент під власну руку, тому кожен рубанок мав свій характер і відрізнявся формою рукояті. Справжні зміни відбулися у XIX ст., коли до ручної праці долучилося фабричне виробництво. Рубанки почали виготовляти серійно, і особливо відомими стали інструменти з Німеччини, Австро-Угорщини, Великої Британії та США. Велику популярність здобули металеві рубанки компанії «Stanley».

Майстри цінували їх за точність, надійність і довговічність. Такі інструменти виготовляли за єдиними стандартами. Вони мали фабричні клейма й могли служити десятиліттями.

Водночас рубанки відрізнялися за призначенням, адже кожен інструмент був створений для певного етапу роботи: для грубого зняття деревини використовували шерхебель, для вирівнювання – звичайний рубанок, а для обробки довгих рівних поверхонь – фуганок, який був довшим і важчим. Особливе місце посідав згаданий зензубель. Поряд використовували й інші спеціалізовані рубанки для пазів, фальців та декоративного оздоблення кра-

їв. У руках досвідченого майстра вони допомагали створювати речі не лише міцні, а й охайні та красиві.

Сьогодні багато майстрів користуються електрорубанками, які з'явилися на початку XX ст. і здобули популярність у всьому світі. Вони дозволяють швидко й рівно обробляти деревину, економлячи час і сили, особливо при великих обсягах роботи. Проте, попри всі переваги, електрорубанки, на наш погляд, не можуть замінити старі дерев'яні рубанки з музейних колекцій. Саме вони зберігають живу історію ремесла, терпіння та вміння майстрів, розповідаючи про справжню культуру столярної праці.

Втрачена дзвіниця Спасо-Преображенської церкви

Людмила АРТЕМОВА

Завідувачка науково-дослідного відділу Національного заповідника «Глухів»

Серед сакральних пам'яток Глухова особливе місце посідає Спасо-Преображенська церква – одна з найвиразніших культових споруд колишньої гетьманської столиці. Її силует і сьогодні впізнаваний у міському просторі. Історично храм становив єдиний архітектурний ансамбль із мурованою дзвіницею, що височіла у північно-західному куті церковного подвір'я. Дзвіниця не збереглася до нашого часу, однак її вигляд зафіксували старі світліни. Сучасні цифрові технології дали змогу відтворити пам'ятку у 3D-форматі та знову побачити її в об'ємному зображенні.

Про історію Спасо-Преображенської церкви відомо значно більше, ніж про зведену при ній дзвіницю. Храм збудували 1765 року коштом отамана Генеральної армії Григорія Кологривого під наглядом архітектора Андрія Квасова. Імовірно вважається також участь у будівництві відомого українського архітектора Івана Григоровича-Барського. Церква постала в період, коли Глухів ще зберігав важливе політичне й культурне значення, набуто за часів гетьманської столиці. За архітектурним типом це мурований однобаний тетраконховий храм.

Дзвіницю спорудили пізніше, орієнтовно на початку XIX ст. Точний час її

будівництва, імена замовника та автора проекту в доступних джерелах досі не встановлені. За своїми архітектурними формами вона належала до іншої стилістичної доби – класицизму. Водночас виразна пластика Спасо-Преображенської церкви XVIII ст. та стримана урочистість дзвіниці утворювали цілісну й гармонійну архітектурну композицію. Розташована на осі сучасних вулиць Путивльської та Шевченка, ця споруда завершувала ансамбль і виконувала роль важливої вертикальної домінанти історичного середмістя.

Мурована дзвіниця мала триярусну структуру: її об'єми послідовно зменшувалися догори, а вінчав конструкцію купол із високим шпилем. Нижній та середній яруси з усіх чотирьох боків оточували колони – по чотири на кожному фасаді, утворюючи урочисту двоярусну колонаду. Колони першого ярусу підтримували антаблемент із трикутним фронтоном – характерною ознакою класицистичної архітектури.

У середньому та верхньому ярусах були влаштовані аркові прорізи для вільного поширення звуку дзвонів. Найменший за об'ємом верхній ярус був членований пілястрами й завершу-

Дзвіниця Спасо-Преображенської церкви в Глухові.
Фото С. Таранушенка, 1930 р. Із фондів Інституту рукопису
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

вався виразним карнизом. Послідовне зменшення об'ємів, стрункі колонади та стриманий декор формували витончений і урочистий силует пам'ятки.

У XIX ст. архітектурний ансамбль зазнав змін. 1867 року із заходу до Спасо-Преображенської церкви прибудували прямокутну у плані теплу церкву. Це дало змогу збільшити внутрішній простір, але порушило первісну симетрію тетраконхового храму. У такому вигляді церква по-

стає перед нами й сьогодні. Дзвіниця ж і надалі врівноважувала ансамбль, надаючи йому виразного вертикального акценту та композиційної завершеності.

Дослідницький інтерес до цієї пам'ятки не обмежується лише її архітектурою. Відомо, що у дзвіниці містився церковний архів. Для нього була відведена невелика комірчина з кам'яним склепінням і круглим віконцем для освітлення. Отже, дзвіниця була не тільки місцем для благовісту, а й своєрідним сховищем парафіяльної пам'яті. У такому архіві могли зберігатися документи, що фіксували життя громади: пожертви, ремонти, майнові справи, відомості про духовенство та парафіян.

Трагічна сторінка в історії Спасо-Преображенської дзвіниці припала на 1930-ті роки, коли її було зруйновано. Це сталося під час масштабної антирелігійної кампанії радянської влади, що охопила Україну в міжвоєнний період.

За даними «Енциклопедії сучасної України», від другої половини 1920-х років різко активізувалася діяльність Спілки воєвничих безбожників. Кількість закритих в Україні храмів зростає від 28 у 1926 році до 330 лише за перші дев'ять місяців 1931 року. У 1939 році в УРСР діяло не більше ніж 10 парафій, тоді як у 1917 році їх налічувалося понад 10 тисяч.

На цьому тлі руйнування глухівської дзвіниці постає не випадковим актом вандалізму, а складовою державної політики, що цілеспрямовано змінювала символічний ландшафт колишньої гетьманської столиці.

Сакральні споруди Глухова століття-

ми формували його просторову виразність, визначали силует вулиць і зберігали пам'ять про покоління місцевої громади. Після знищення Спасо-Преображенської дзвіниці історичний центр залишився без однієї зі своїх найпомітніших архітектурних доміант.

Останнім відомим візуальним джерелом, що фіксує дзвіницю, є світлина, зроблена мистецтвознавцем Стефаном Таранушенком під час експедиції Лівобережжям у 1930 році. Знімок, що зберігається у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, має виняткову наукову цінність. Він дав змогу точніше визначити розташування об'єкта: дзвіниця стояла на одній лінії із західним притвором храму та церковною огорожею. Ці відомості є важливими для істориків, а також для майбутніх робіт із локалізації та дослідження фундаментів втраченої споруди.

У 1960-х роках під загрозою знесення опинилася навіть сама Спасо-Преображенська церква: за ініціативою Сумського обкому КПУ планувалося «випрямлення» вулиці Путивльської. Храм вдалося зберегти, проте без дзвіниці як вертикальної доміанти ансамбль уже не мав первісної композиційної та просторової рівноваги.

Цифрове відтворення дзвіниці Спасо-Преображенської церкви в Глухові. Рендер моделі

Сьогодні втрачена пам'ятка повертається до публічного простору завдяки цифровим технологіям. У межах проекту «Глухівщина крізь століття: цифрова колекція пам'яток історії та архітектури», реалізованого Глухівським національним педагогічним університетом імені Олександра Довженка у співпраці з Національним заповідником «Глухів» за підтримки Українського культурного фонду, створено тривимірну модель Спасо-Преображенської дзвіниці.

Віртуальна реконструкція дає можливість побачити споруду об'ємно: детально роздивитися її яруси, колони, фронтони, аркові отвори, купольне завершення і шпиль. Цифрова модель повертає уявлення про втрачений силует дзвіниці та створює підґрунтя для її ревалоризації – нового осмислення, популяризації, а в перспективі й можливого відтворення в історичному середовищі.

Рендери моделі доступні за посиланням: <https://hlukhivspadok.gnpu.edu.ua/rendery-modelej/dzvinyczya-spaso-preobrazhenskoyi-czerkvy-rendery-modeli/>

3D-модель дзвіниці можна переглянути тут: <https://hlukhivspadok.gnpu.edu.ua/3d-modeli/dzvinyczya-spaso-preobrazhenskoyi-czerkvy-3d-model/>

Архітектурні деталі втраченої дзвіниці: колони, фронтони та ярусна структура у 3D-відтворенні

Михайло Іванович ТЕРЕЩЕНКО – видатна особистість сімейства глухівських меценатів

Юлія
ШИШКІНА

Наукова співробітниця
Національного заповідника
«Глухів»

У нашому місті і далеко за його межами сім'я Терещенків відома не тільки як родина мільйонерів, власників численних цукрових заводів, але і як родина, що протягом багатьох поколінь спрямовувала свою благодійну діяльність на турботу про людей, їх здоров'я і освіту. Своїм розквітом у ХХ ст. Глухів зобов'язаний громадсько-благодійницькій та просвітницькій діяльності Терещенків. Слід згадати, що на розвиток Глухова, будівництво в ньому учбових закладів, лікарень, притулків, Терещенки витратили півтора мільйони карбованців.

Напередодні Першої світової війни Терещенки мали у своєму розпорядженні 9 власних цукрових і рафінадних заводів, ще 2 були взяті ними в оренду. Крім цього, вони були власниками 8-ми гуралень, парових і водяних млинів, ремонтних майстерень, лісопилних та цегельних підприємств, суконної фабрики, соляного родовища, вугільної шахти та навіть авіамаєстерні. Родина володіла розгалуженою мережею контор з торгівлі цукром, хлібом й різною сільськогосподарською продукцією в Києві, Глухові, Одесі, багатьох українських містах та за кордоном.

Цього року виповнилося 140 років від дня народження Михайла Івановича Терещенка – відомого у всьому світі українського підприємця, політичного діяча, фінансового генія і мецената – онука Ніколи Артемійовича Терещенка. Він народився 30 березня 1886 р. у Києві, а нащадком сімейних статків став у 17 років, коли у 1903 р. померли його могутній дід та хворий батько. Спадщина Н. А. Терещенка оцінювалася приблизно в 70 млн. карбованців.

Михайло Іванович був видатною людиною свого часу: поліглот, який знав десять мов; шанувальник музики, поезії та театру; меценат. Після закінчення Київської гімназії навчався в Київському університеті, вивчав економіку в Лейпцизькому університеті та екстерном закінчив юридич-

ний факультет, працював на кафедрі римського та цивільного права. Був секретарем директора імператорських театрів, прагнув навчатися театральній справі у Станіславського. Заснував видавництво «Сірін», що випускало книги літераторів «срібного століття». Був одним з ініціаторів створення Київського художньо-промислового музею. Після смерті батька продовжував поповнювати родинну колекцію художньо-мистецьких творів, у 1880–1890 рр. вважався одним із найвідоміших колекціонерів Російської імперії. Упродовж 25-ти років опікувався загальновідомою Київською рисувальною школою М. Мурашка. Мистецькі колекції родини Терещенків склали основу сучасних Музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків і Національного музею «Київська картинна галерея».

Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського – одна з візитівок Києва. У 1913 р. тут була відкрита консерваторія, в будівництві та облаштуванні якої брав активну участь Михайло Терещенко. Він вклав у проєкт понад 50 тис. руб. Пам'ять про мецената зберігають побудовані його коштом будівлі. Серед них – пам'ятки унікальної київської архітектури: приміщення Національного транспортного університету, Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. К. Карпенка-Карого, Національного художнього музею, лікарні «ОХМАТДИТ» та ін.

М. І. Терещенко захоплювався історією України, опублікував ряд джерел, серед яких були й документи із сімейних архівів. Він вів світський спосіб життя, вважався балетоманом, при цьому активно займався бізнесом, став членом правління Всеросійського товариства цукрозаводів, членом ради Волзько-Камського банку та облікового комітету Київського відділення Азовсько-Донського банку.

В роки Першої світової війни М. І. Терещенко став активним діячем Товариства Червоного хреста, власним коштом відкрив у Києві великий лазарет для поранених. Озброєння для армії закуповувалося на зарубіжну позику, гарантовану майном Терещенка, і за цю позику він сам своїм майном після революції розраховувався.

Михайло Іванович Терещенко

Михайло Іванович у Тимчасовому уряді 1917 р. очолював два міністерства: був спочатку міністром фінансів, пізніше – міністром закордонних справ. Після захоплення влади більшовиками його ув'язнили у Петропавлівській фортеці, а навесні 1918 р. звільнили за викуп у 100 000 крб. Як і більшість членів родини Терещенків, він після революції опинився за кордоном – емігрував до Фінляндії, звідти – до Норвегії, потім жив у Великій Британії та Франції.

Втративши всі статки на батьківщині, М. І. Терещенко успішно відновився: вів бізнес за кордоном, був співвласником декількох фінансових компаній і банків, займався благодійництвом, створював притулки для українських емігрантів. У першому шлюбі з громадянкою Франції Жанною Марією Маргарет Ное, який тривав до 1923 р., народилися донька Маргарита і син Петро. У 1929 р. Михайло Терещенко одружився вдруге з норвежкою Еббою Хорст, яка 1931 р. народила йому сина Івана. Помер М. І. Терещенко 1 квітня 1956 р. в м. Монте-Карло (Монако), похований у м. Канны (Франція). В некролозі, опублікованому в газеті «Таймс», говорилося, що смерть М. І. Терещенка – це велика втрата для фінансових кіл багатьох європейських столиць.

Нащадки Михайла Івановича Терещенка, а також представники інших

гілок знаменитого роду зараз живуть у Франції, Швейцарії, США. Вони постійно відвідують Україну. У 1994 р. вперше відвідав Київ син Михайла Івановича Петро (1919–2004 рр.) – інженер за фахом, відомий на Заході підприємець, який сприяв залученню французьких ділових кіл до співробітництва в різних галузях української промисловості: телекомунікацій, точних технологій, розробки біопалива на основі цукрового буряку та ін.

У 2003 р. відбулась знакова подія для Глухова – приїзд до міста родинної делегації Терещенків із Франції, яку очолював згаданий 84-річний Петро Михайлович. Делегацію урочисто зустріли у міськвиконкомі, де П. М. Терещенко вручив заступнику міського голови Н. В. Білоус документи на володіння колишніми маєтностями Терещенків. Пізніше вони відвідали Трьох-Анастасіївську церкву, де відбулась панахида в пам'ять 100-річчя від дня смерті Ніколи Артемійовича Терещенка та його сина Івана, а 9 травня разом із глухівчанами вшанували пам'ять загиблих у роки Другої світової війни. У цей день кавалеру ордена Почесного легіону Франції Петру Михайловичу Терещенку, який боровся із фашистами, був вручений орден Богдана Хмельницького.

У Глухові збереглася резиденція Терещенків, яка є однією з архітектурних окрас сучасного міста. Відомо, що Артемій Якович Терещенко (1794–

Будинок А. Я. Терещенка у Глухові

1877 рр.) – засновник династії – порушив клопотання про будівництво власного мурованого двоповерхового будинку в Глухові вперше у 1855 р., вдруге – у 1866 р. І хоча обидва рази проекти були затвержені, будинок було зведено лише у 1870-х роках. Він розташований в історичному середмісті і за містобудівною роллю є архітектурним акцентом. Будинок не зазнав значних перебудов. В ньому частково втрачений декор ін-

тер'єрів, проте збереглися профільовані гурти й ліплення стель, різьблені двері, кахляні груби. З вестибюля на другий поверх ведуть двомаршеві сходи, всі елементи яких, у тому числі сходи й огороження, виконано в техніці чавунного декоративного литва. Пам'ятка архітектури та історії місцевого значення «Будинок А. Я. Терещенка» внесена до Державного реєстру нерухомих пам'яток України під № 339-См.

Анжела ПЕЧЕНА

Наукова співробітниця
Національного заповідника
«Глухів»

КНИГА, ЩО ПОЯСНЮВАЛА ІСТОРІЮ СВІТУ: найстарішому виданню з фондів бібліотеки Глухівського НПУ ім. О. Довженка виповнюється 265 років

Йдеться про працю французького письменника, богослова та історика Жака Беніня Боссюе «Розмова про все-світню історію» (*Discours sur l'histoire universelle*) – книгу, яка стала однією з найвідоміших спроб пояснити розвиток людства від найдавніших часів до середньовіччя як єдиний історичний процес. Її автор Жак Бенінь Боссюе (1627–1704) належав до кола найосвіченіших людей Франції свого часу, був відомим проповідником, письменником, членом Французької академії наук, мав блискучий ораторський талант і глибокі знання з історії, філософії, літератури. Особливе місце в

житті Боссюе посіла педагогічна діяльність. Йому було доручено виховання дофіна – спадкоємця престолу, сина короля Людовика XIV. Саме для молодого принца Боссюе підготував книгу, яка мала стати своєрідним путівником у світі історії та державного управління. Твір складається з трьох основних частин. Перша – «Епохи» – подає огляд найважливіших подій від створення світу до доби Карла Великого. Друга частина присвячена історії релігії та поширенню християнства. У третій частині автор аналізує виникнення, могутність і занепад великих імперій стародавнього світу, розглядаючи їх як інструменти здійснення Божої волі.

Загалом у творі автор прагнув показати загальну картину розвитку людства від біблійних часів до середньовіччя. Він мав на меті представити світову історію як єдину послідовну розповідь, де всі події взаємопов'язані. На його переконання, історичний розвиток світу відбувається за Божим задумом, саме тому війни, зміни династій і долі держав розглядав не як випадковість, а як частину великого плану.

Уперше книга побачила світ у 1681 р. і швидко здобула популярність у Франції та за її межами. Успіх твору пояснювався не лише його змістом, а й літературними якостями. Боссюе володів яскравим стилем, умів поед- ➔

← нувати історичні факти з живими описами та глибокими роздумами. Завдяки цьому книга була зрозумілою й цікавою не тільки вченим, а й широкому колу читачів. Її неодноразово перекладали, перевидавали, перекладали іншими мовами та використовували з освітньою метою.

Сучасний науковий світ розглядає «Розмову про всевітню історію» не лише як богословський трактат, а й як один із найвизначніших зразків французької класичної прози XVII ст. Дослідники відзначають її композиційну довершеність та масштабність авторського задуму.

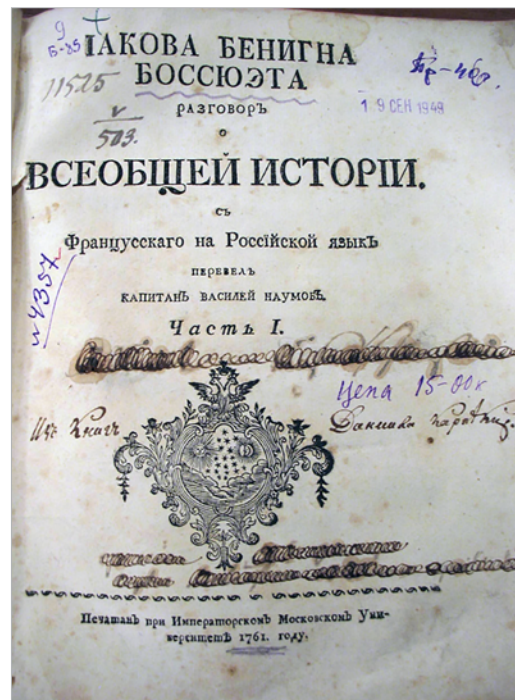
Достеменно невідомо, коли і за яких обставин одне з видань цієї книги потрапило до бібліотечного фонду Глухівського педагогічного університету. Воно вийшло друком у 1671 р. в типографії Московського імператорського університету в російському перекладі Василя Наумова. Очевидно, що за свою 265-літню історію книга могла належати різним людям, бути окрасою приватних бібліотек і мовчазним свідком подій і людських долі, про що свідчать написи, помітки і закреслен-

ОГЛАВЛЕНІЕ		Страница.
Наимѣреніе сего сочиненія вообще.		1.
Наимѣреніе сего перваго разговора, которой раздѣленъ на три часани.		5.
ПЕРВАЯ ЧАСТЬ.		
ЭПОХИ.		
I. эпоха.	Адамъ, или сотвореніе: первый вѣкъ міра.	6.
II. —	Ной, или потопъ: второй вѣкъ.	7.
III. —	Призаніе Авраамю: третий вѣкъ.	10.
IV. —	Моисей или законъ писанный.	13.
V. —	Взятіе Трои: четвертый вѣкъ.	16.
VI. —	Соломонъ, или совершеніе храма: пятый вѣкъ.	17.
VII. —	Ромулъ, или основаніе Рима.	23.
VIII. —	Кирь, или возвращеніе Іудеевъ изъ плѣна: шестой вѣкъ.	36.
IX. —	Судиловъ, или разореніе Картегена.	56.
X. —	Рождество Іисуса Христа: седьмой и послѣдней вѣкъ.	68.
XI. —	Константиновъ, или миръ церкви.	84.
XII. —	Карлъ Великій, или основаніе новой имперіи.	112.
ВТОРАЯ ЧАСТЬ.		
ПОСЛАБОВАНІЕ ВЪРЪ.		
I. —	Сотвореніе и первая времена.	1.
II. —	Авраамъ и Патриархи.	16.
III. —	Моисей, законъ писанный, и введеніе въ землю обѣщанную.	24.
IV. —	Давидъ, Цари и Пророки.	33.
V. —	Времена вторичнаго храма.	61.
VI. —	Іисусъ Христосъ, и его учене.	74.
VII. —	Сотисаніе Святаго Духа: утвержденіе церкви; судъ Божій надъ Іудеи и надъ языки.	95.
VIII. —	Особливое рассужденіе о наказаніи Іудеевъ, и о предсказаніи Іисуса Христа, которое означило ихъ наказаніе.	106.
	X	IX.

Фрагмент змісту книги

ня на титульній сторінці.

Надрукована книга гражданським шрифтом (або «гражданкою»). Це – кириличний шрифт, уведений Петром I у 1708–1710 рр. для друку світських видань. Оправа виготовлена з натуральної шкіри. Незважаючи на помітні пошкодження комахами та втрачені в

Титульна сторінка видання

деяких місцях фрагменти шкіри, загалом палітурка добре збереглась.

Як можна дізнатись із передмови В. Наумова, адресованій спадкоємцеві царського престолу цесаревичу Павлу, майбутньому імператору Павлу I, книгу було перекладено для використання в якості навчального посібника зі світової історії саме для майбутнього монарха. Цесаревич Павло народився в 1754 р., освіту здобував у вихователя М. Паніна. Крім історичних наук, вивчав географію, філологію, математику, астрономію, фізику, мистецтво, а також опановував основи державного управління, політики, військової справи.

Раритетне видання продовжує викликати до себе інтерес з боку відвідувачів залу рідкісних видань університетської бібліотеки: науковців, студентів, дослідників-книгознавців. Є підстави сподіватись, що більш детальне дослідження зможе більше розповісти нам про книгу, відкрити пов'язані з нею невідомі імена та події.

265-річний ювілей книги Жака Бенінья Боссюта – не лише добра нагода згадати одну з найвідоміших історичних праць ранньомодерної Європи, що нагадує нам про пошук кожним поколінням сенсу і напряму розвитку суспільства. Це також можливість усвідомити, що з плином часу значення друкованої книги для збереження інтелектуального потенціалу людства лише зростає.

Зовнішній вигляд книги

Надія МІРОШНИЧЕНКО

Вчена секретарка
Національного заповідника
«Глухів»

З історії зведення головної адміністративної споруди Глухова початку ХХ століття

За життям сучасних мешканців Глухова спостерігають десятки локальних пам'яток архітектури. Найстаріші кам'яниці просотані повітрям кількох століть. За їх присутності місто звеличувалося до статусу столиці, розвивалося як комфортне провінційне містечко, заспокоювалося у своєму повсякденні і, на жаль, неодноразово прокидалося від війни.

Історична будівля, якій присвячений цей допис, постала в середмісті Глухова в 1915 р. Колись там вирішувалися питання розвитку міста, добробуту населення та розглядалися буденні проблеми життя громади. Промайнуло століття, і тепер стіни цієї споруди приймають кілька комерційних об'єктів та навчальний заклад – професійно-педагогічний ліцей. Ця пам'ятка архітектури місцевого значення носить назву «Будинок повітового земства та міської думи», більш рання частина якої виходить своїми фасадами на площу Рудченка, а пізніша простягається уздовж пішохідної зони вул. Київської. Тож, насправді одна пам'ятка поєднує дві будівлі, зведені в різний час та виконані в різних архітектурних стилях.

Протягом 1912–1913 рр. йшло будівництво корпусу повітової земської управи, який постав у стилі раціонального модерну з рисами неокласицизму.

Про сповнену бурхливими перипетіями історію будинку Глухівського земства пропонуємо довідатися зі статті О. Мірошніченка в «Соборному майдані» № 2, 2019 р. У 1915 р. Глухів збагатився ще однією адміністративною спорудою – міською думою. Її фасад було оформлено в стилістиці необароко, яка загалом є унікальною для Лівобережжя і на початку ХХ ст. траплялася лише в Галичині та на Буковині. Єднальним елементом при спорудженні двох управлінських приміщень стали підвали й підмурки другої Малоросійської колегії, яка функціонувала з 1764 по 1786 р.

Будівництво будинку міської думи тривало один рік – з 1914 по 1915. Втілення амбітних задумів щодо архітектурної виразності нової адміністративної споруди відбувалося в умовах серйозної фінансової кризи земства, коли воно буквально більше витратило, ніж заробляло. Свідчення про це знаходимо в матеріалах справи, що зберігається в Державному архіві Чернігівської області.

Тож, для побудови приміщення міської думи Глухівське повітове земство через значну нестачу коштів мусило порушити клопотання про дозвіл отримати позику в розмірі 100 000 руб. На засіданні повітового земського зібрання 26 вересня 1913 р. було розглянуто фінансовий звіт управи про витрати

на спорудження будівлі. Загальна сума витрат склала 197 114 руб. 83 коп., з яких частина була покрита довгостроковою позикою (фактично отримано 85 758 руб.), частина – тимчасовою позикою в банку (40 000 руб.), а решта – за рахунок спеціальних капіталів земства. Також залишалися неоплачені борги за матеріали та незавершені роботи. Таким чином, з огляду на суттєвий борг, управа визнала необхідним оформити нову довгострокову позику до 100 000 руб. строком на 15 років під відсоток не вище 7–8 % річних. Тоді глухівські достойники (в документі зустрічаємо наступні прізвища: голова ревізійної комісії В. І. Александрович, голова зібрання П. М. Толмачов, голова управи П. М. Малченко, гласні В. М. Снежков та А. І. Фурсей) звернулися зі своїм запитом до Міністра внутрішніх справ, надавши при цьому ряд необхідних документів: «а) витяг із журналу Глухівського повітового земського зібрання засідання від 26 вересня 1913 року; б) копію доповіді Управи № 13 про заборгованість земства та необхідність нового запозичення; в) витяг із постанови Чернігівського губернського земського зібрання від 25 січня 1914 року про дозвіл Глухівському земству позики; г) копію доповіді Губернської земської управи № 3 щодо клопотань повітових земств

Пам'ятка архітектури «Будинок міської думи»

← про позики; г) відомість про стан капіталів, що належать Глухівському земству станом на 1 січня 1914 року; д) відомість про заборгованість земства; е) відомість про недоїмки окладного земського збору станом на 1 січня 1914 року; є) відомість про невиконані земські витрати за кошторисом 1913 року».

У підсумку Міністерство внутрішніх

справ затвердило постанову про надання Глухівському повітовому земству дозволу на отримання позики у приватних осіб або кредитних установах у сумі до 100 000 руб. терміном не більше ніж на 15 років і під відсоток не вище 8 % річних.

Знайдені архівні документи доповнюють фактологічний матеріал з історії

пам'ятки архітектури «Будинок повітового земства та міської думи», яка досі має свої таємниці. Наприклад, імена головних архітекторів обох корпусів пам'ятки, імена місцевих підприємців, які, можливо, надавали позику на спорудження приміщення Глухівської думи, точний перелік установ, що базувалися в пам'ятці в першій половині ХХ ст.

Неля ПІНЧУК

Завідувачка відділу музейної та науково-фондової роботи Національного заповідника «Глухів»

*Продовження. Початок у №1, 2 (133, 134)
Текст подається мовою оригіналу*

РІК 1926: ХРОНІКИ ЧАСУ

По селах Глухівщини Як витрачаються гроші «головами» (с. Сварків. Глухівськ. р-ну.)

Був у нас раніш голова сільради Демченко І., порядкував селом, та так гарно, що й не обрали його вдруге. Ось, наприклад, відпустив Райвик 5 крб. на перевіз до школи палива, ну, зрозуміло, голова їх пропив.

Витратив «голова» гроші на ка-зна що, а коли Райвик почав вимагати відчиту, написав: витратив 2 крб. за підвіз палива до школи, а 3 крб. на поїздку до урочища.

Селяне хвилюються, тому-що паливо вони возили даремно, «по наряду», а голова сільради гроші пропиває.

Ось як витрачаються селянські гроші «головами».

Селянин.

Про наше будівництво (с. Ярославець, Туліголівськ. р-ну)

У нашому селі не всі організації усвідомили собі, що таке радянське будівництво.

Ось, наприклад, сільрада те й робить, що заводить в справі папірці Райвиконкому, а зробити що небудь в справі по-

ліпшення селянського побуту, то не її діло. Споживача кооперація силкується придбати побільше прибутків та спожити найбільше самогону. С.-Г. кооперація досі ще не уявила собі, що агропропаганда без її участі не можлива, а що в селян немає с.-г. машин, її зовсім не турбує.

У стінгазеті організації майже не беруть участі.

На випуск школи Лікнепу кооперація не подарувала ані одного зшитка, бо голова споживчого кооперативу Давиденко П. Г. тільки й робить, що попиває самогон вкупі зі своїми товаришами.

Гадаю, що як надалі так продовжиться, то селяне вдвоє будуть ляять Радянську владу, вдвоє більше гнатимуть самогон і заснують третю церкву.

Слід де-кому звернути на це увагу й підтягнути наші сільорганізації.

Семен.

Про себе не забули

На загальних зборах селян нашого села було ухвалено вирубати переданий в розпорядження громаді ліс.

Задля цього була обрана комісія, котрій було доручено розподілити цей ліс поміж селянами. Ця комісія перелічила дерева й розподілила їх, але коли селяне почали рубати ліс, то виявилось, що найкращі дерева комісія залишила собі, а частину їх віддали селянам, які їм подобались.

Ось як у нас переводиться революційна законність.

Слід було б кому належить звернути на це свою увагу.

Юнкор.

*Газета «Червоне село», № 15 (24)
від 18 квітня 1926 р.*

Газета «Соборний майдан»

Засновник — Національний заповідник «Глухів»

Ідентифікатор медіа R 30-02700 у Реєстрі суб'єктів у сфері медіа

Адреса редакції: м.Глухів Сумської обл., вул.Шевченка, 30, тел. 2-35-57, e-mail: dikz@ukr.net

Номер підготовлено у науково-дослідному відділі Заповідника

Верстка Віктора ІСАЄВА

Дата виходу 29.06.2026 р.

Редакція газети «Соборний майдан» запрошує до творчого співробітництва науковців, краєзнавців, любителів старовини

Електронна версія на сайті <http://nz-hlukhiv.com.ua/>

Редакційна колегія

Світлана ЖУКОВА
Надія МІРОШНИЧЕНКО
Людмила АРТЕМОВА
Неля ПІНЧУК
Віктор ІСАЄВ

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО